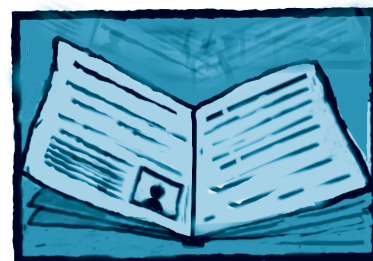

כמעט כמו היסטוריה רשמית

סיקורת ספרים

בהעדר ספר היסטוריה רשמי על מלחמת יום הכיפורים ספרו של אברהם רבינוביץ* על המלחמה היא הוא תחליף נאות לכך

אל"ם (דימ') אורי דרומי

בעשור השלישי מופיעים הניתוחים המסכמים - בדרך כלל מאת היסטוריונים מנוסים המסוגלים ממרחק השנים לשרטט בצורה חכמה את המהלכים החשובים של המלחמה, להבדיל בין עיקר לטפל והעיקר: לעמוד על הלקחים החשובים של המלחמה. אם הזכרנו את ההפצצות האסטרטגיות הבריטיות, אז דוגמה טובה היא ספרו של מקס הייסטינגס מ-1979, "פיקוד המפציצים: המיתוסים והמציאות של מתקפת ההפצצות האסטרטגיות 1939-1945".

ובמחוזותינו? הזיורנליסטיקה הזרזיה מקדימה להופיע, וכך גם ספרי הזיכרונות של הגנרלים. אלה הרי להוטים להצדיק את מהלכיהם או לקבע את מקומם בהיסטוריה או לנגח את יריביהם. הספרים הרוויזיוניסטיים גם הם ישנם, אבל על אילו אמיתות הם מערערים? שהרי היסטוריה רשמית - יוק! מלחמת העצמאות היא היחידה שעליה יצאה היסטוריה רשמית, וכמה מדורי צנורה ושינויי גרסאות היא עברה, עד שיצאה בשני מסלולים מקבילים: אחד בהוצאת מערכות והאחר בהוצאה פרטית. שאר המלחמות לא זכו אפילו לזה, משום שהשחקנים הראשיים הגיעו לעמדות

התוצאה - 15 כרכים שיצאו מ-1947 (שנתיים אחרי תום המלחמה!) ועד ל-1962 - נחשבת לאבן דרך בכתיבה של היסטוריה צבאית ראווה לשמה.

בעשור הראשון והשני אחרי מלחמה יוצאים גם ספרי הזיכרונות של השחקנים העיקריים, ואלה - רוויים בנימה אישית ומוגבלים לעיתים בזווית הראייה - מהווים אף הם נדבך חשוב בהיסטוריה הצבאית ההולכת ונבנית של המלחמה.

גם אם אין זו היסטוריה רשמית של מלחמת יום הכיפורים, הצליח רבינוביץ' לארוג תמונה מלאה ומעניינת של המלחמה

בעשור השני מופיעים גם הספרים ה"רוויזיוניסטיים", הקוראים תיגר על ההנחות המקובלות עד אז. למשל ספריו של איג'יי טיילור, שטען כי היטלר לא היה בהכרח התוקפן, וכי אם בוחנים את התוכניות במטות הכלליים של צרפת ושל בריטניה בשנות ה-30, מוצאים בהן לא פחות תוקפנות.

נפלאות הן דרכי ההיסטוריה הצבאית של ישראל. במקומות אחרים עם תום מלחמה מופיעים מייד סיכומים זריזים, עיתונאיים באופיים. לאלה יש ערך מוגבל. אחר כך, בעשור הראשון שאחרי המלחמה, מופיעות ההיסטוריות הרשמיות. לעיתים כתבים אותן ההיסטוריונים הצבאיים הרשמיים עצמם, ולעיתים מוזמנים היסטוריונים אזרחיים בעלי שם לעמוד בראש צוות שיכתוב את ההיסטוריה הרשמית, בדרך כלל של אחת הזרועות. כך עשו הבריטים, כשהפקידו את כתיבת ההיסטוריה של ההפצצות האסטרטגיות על גרמניה במלחמת העולם השנייה בידי סר צירלס ובסטר לצידו של ההיסטוריון הרשמי נובל פרנקלנד. כך עשו גם

האמריקנים, כשהזמינו את ההיסטוריון המהולל סמואל אליוט מוריסון לכתוב את ההיסטוריה של הצי האמריקני במלחמת העולם השנייה.

לשעבר העורך הראשי והמפקד של מערכת

מהי דעתו האישית? דוגמה נוספת היא קרבות השריון והצנחנים בחווה הסינית - פרשת קרב שהוויכוחים עליה לא תמו. רבינוביץ' מתאר את הדברים בדיוק רב ובאמינות, אך בסופו של דבר חסרה אמירה אישית שלו, כגון זו שהיה לידל הארט מטיל במצביאים שלדעתו כשלו בשתי מלחמות העולם.

רק במקרה אחד מרשה לעצמו רבינוביץ' לחרוץ משפט, אך גם באותו מקרה הוא עושה זאת בצורה רפה למדי. מדובר בהחלטתו של בני פלד, מפקד חיל האוויר (בלחץ "חורבן הבית השלישי" של דייק), לבטל את מבצע "תגר" להשמדת הטילים בתעלה ולהעתיק את מרכז הכובד האווירי צפונה. "מכל תרחישי האיילוי של המלחמה, ההחלטה לבטל את יתגרי הייתה בעלת המשקל הכבד ביותר. לו היה המבצע מבוצע בהצלחה, והגנת טילי הנ"מ הייתה ניטלת מהצבא המצרי, זו ללא ספק הייתה מלחמה אחרת". נכון, אבל האם יכול היה מפקד חיל האוויר להתעלם מדרישתו של שר הביטחון (שאחר כך גובתה גם בהוראתו של הרמטכ"ל)? יש הסבורים עד היום שכן, שבני פלד היה צריך להתעקש על הפעלה נכונה של חיל האוויר, ושהוא נפל קורבן לחוסר ניסיונו במבצעים. אבל מה חושב על כך רבינוביץ'? 30 שנה אחרי המלחמה יש מקום לא רק לתיאור, אלא גם להערכה ולניתוח.

בכל זאת, זהו ספר חשוב, שטוב אם יהיה על כונניתו של כל מי שמתעניין במלחמה הזאת. בהעדר היסטוריה רשמית פתוחה לכול, הספר הזה הוא הקרוב ביותר לדבר האמיתי.

*Avraham Rabinovich, The Yom Kippur War, The Epic that Transformed the Middle East, Schocken, New York, 2004

היודע לספר סיפור, עומד באתגר בכבוד. אף שהדברים ברובם ידועים, הם נקראים בשקיקה ולעיתים אף במתח, כמו, למשל, סיפור החילוץ של סירת הצנחנים בפיקודו של שאול מופז ממעמקי סוריה על-ידי טייס המסוק יובל אפרת (עמ' 314-317).

מה שחסר בספר הוא ניתוח, וכן חסרה בו נקיטת עמדה. רבינוביץ' מתאר בדייקנות איך עם פרוץ המלחמה ברמת-הגולן, בהעדרו של אלוף הפיקוד, יצחק חופי, קיבל סא"ל אורי שמחוני, קצין האג"ם של הפיקוד, החלטה רבת חשיבות: להעביר את חטיבה 7, שהייתה כוח עתודה פיקודי, לצפון הגולן. אין ספק שקרב הבלמה ברמת-הגולן הושפע בצורה מכרעת מההחלטה הזאת. רבים טוענים כי חטיבה 7 לא הייתה נחוצה באותה עת בצפון הגולן, ולעומת זאת יכולה הייתה למנוע את הקריסה בדרום הגולן. אחרים טוענים שההחלטה הזאת הצילה את הגולן. "מומחים צבאיים יתווכחו עוד שנים אחר כך אם זו הייתה החלטה נכונה", כותב רבינוביץ'. אבל

השפעה כאלה שאיפשרו להם להטיל וטו על הפרסום.

על הרקע הזה יש לברך על הופעתו של הספר שלפנינו. גם אם אין זו היסטוריה רשמית של מלחמת יום הכיפורים (זו יצאה בחלקה בתפוצה פנימית, ו"מלחמה היום" של חגי גולן ושל שאול שי מילא אף הוא חלק מסוים), הצליח רבינוביץ' לארוג תמונה מלאה ומעניינת של המלחמה. רבינוביץ' מסתמך על מקורות רבים: מאמרים ב"מערכות" ובעיתונות היומית, ספרי זיכרונות ויומנים אישיים, אך הנכס הגדול ביותר של הספר הזה הוא העדויות הרבות שאסף במהלך ראיונות רבים שניהל עם מפקדים ועם לוחמים. בהיותו עיתונאי מיומן

(קודם ב"ניוזדיי" ואחר כך ב"ג'רוזלם פוסט"), הוא לא פסח על איש. למשל, כדי לכתוב על האירועים בחזית הצפון הוא ריאיון - בין היתר - את המפקדים הבאים: רפול, מוסה פלד, ינוש בר-גל, מוטקה בר-פורת, אורי אור, רן שריג, חיים נאדל, אברהם רותם, אמיר דדורי, אורי שמחוני, אביגדור קהלני וכך הלאה, עד רמה של מפקדי טנקים בודדים. זוהי היסטוריה בעל פה שחשיבותה עצומה, גם אם במקומות מתוקנים נהוג לראות בה משלימה בלבד של המסמכים הכתובים. רבינוביץ' גם מביא במידה מסוימת את הצד השני של הגבעה - תיאור האירועים אצל המצרים והסורים - כך שהתמונה אינה רק חד-צדדית ישראלית.

כתיבתו העיתונאית הקולחת של רבינוביץ' מאפשרת לצלוח את הכרך העבה הזה בלי להתייגע, ובמקרים רבים מצאתי את עצמי משווה את הישגו לזה של אנתוני ביוור ("יסטלינגרד"), "נפילת ברלין"), שמיטיב לתאר תמונה מסובכת מאין כמוה של מלחמה בלי להיכשל במלכודת של "מרוב עצים לא רואים את היער". בספר הזה אין תרשימי קרבות, חיצים וסימנים טקטיים - אולי למגינת ליבם של קוראים מקצועיים - אך הדבר מטיל עומס רב יותר על המחבר, הנאלץ לסמוך על כושר התיאור שלו. רבינוביץ',